

Politiky a nástroje na globální a EU úrovni pro nakládání s chemickými látkami

Ing. Kateřina Šebková, Ph.D.

Seminář E-2000: Seminář ŽP a zdraví II – Environmentální politiky, strategie a nástroje, 13. března 2024, seminář č. 4

Něco na zahřátí...

Co je hlavní cíl EU Zelené dohody?

Na jak dlouho/do kdy bude Zelená dohoda platit?

Kolik prioritních témat Zelená dohoda má?

Patří do Zelené dohody i globální úroveň?

Co se bude dít s EU prioritami v Zelené dohodě v roce 2024 vzhledem k válce na Ukrajině?

Zelená dohoda pro Evropu (EU Green Deal)

příklady: odstranění znečištění (7, ale i 8)

Chemické látky

- > **Chránit občany** před nebezpečnými chemickými látkami pomocí nové strategie udržitelnosti chemických látek k zajištění prostředí bez toxických látek.
- > Vyvinout **udržitelnější alternativy**.
- > Spojit **lepší ochranu zdraví** se **zvýšenou celosvětovou konkurenceschopností**.
- > **Zlepšit předpisy týkající se posouzení látek** uvedených na trh.

Zelená dohoda pro Evropu (EU Green Deal)

příklady: odstranění znečištění (7)

Čisté ovzduší

- Přezkoumat **normy kvality ovzduší** v souladu s pokyny Světové zdravotnické organizace.
- Poskytovat **podporu místním orgánům** s cílem dosáhnout čistšího ovzduší pro naše občany.

Průmysl

- **Snížit znečištění** z velkých průmyslových zařízení.
- **Zlepšit schopnost předcházet** průmyslovým haváriím.

ŽP bez toxických látek – 2 systémové priority

- **Efektivnější využití agentur EU a vědeckých institucí = směrem k premise „jedna látka v EU – jedno hodnocení v EU“**
- **Zajištění rychlejší reakce regulačního rámce na vědecké poznatky v oblasti rizik** (endokrinní disruptory, nebezpečné chemické látky ve výrobcích - i dovážených - kombinované účinky různých chemických látek a **vysoce perzistentní chemické látky**).

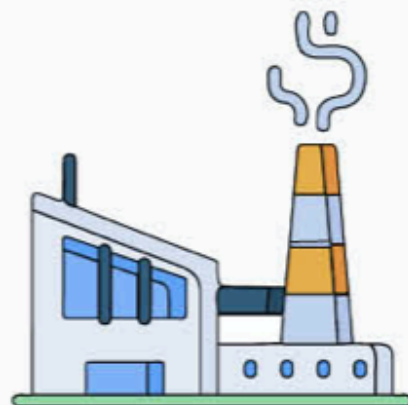
= EU Partnership for Chemicals Risk Assessment na 7 let (2022-28) v rámci Horizon Europe spolupráce EK-členské státy, EU agencies

Další nástroj: Strategie EU pro udržitelnost v oblasti chemických látek

EU Chemical Strategy for Sustainability

Chemický průmysl v Evropě

Chemické látky jsou důležité pro **hospodářství a konkurenceschopnost EU**.

Chemická výroba je **4.** největším odvětvím v EU

Toto odvětví zahrnuje **30 000** společností

a zaměstnává **1,2** milionu lidí

95 % společností jsou MSP

Evropa je celosvětově druhým největším výrobcem chemických látek a připadá na ni **16,9 %** tržeb (2018)

Strategie EU pro udržitelnost v oblasti chemických látek

Nová strategie EU pro udržitelnost v oblasti chemických látek

Touto novou strategií chtějí EU a členské státy:

podporovat inovace s cílem koncipovat bezpečnější výrobky

zakázat toxické látky, pokud nejsou nezbytné nebo neexistují jejich alternativy, a současně zajistit ochranu obyvatel

omezit expozici chemickým látkám nebezpečným pro hormonální systémy a snížit škodlivé účinky kombinací chemických látek

Strategie EU pro udržitelnost v oblasti chemických látek

**zkvalitnit
právní předpisy
a zjednodušit
postupy pro
vyhodnocování rizik
chemických látek**

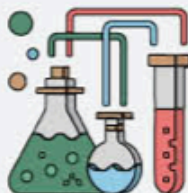

**jít příkladem
v zájmu planety bez
toxických látek**

Strategie představuje dvě nové zásady:

bránit používání chemických látek
ve výrobě **již ve fázi návrhu** namísto
kontroly jejich množství ve výrobcích po
uvedení na trh

umožnit použití nejškodlivějších
chemických látek, **pouze pokud
jsou tyto látky nezbytné** pro zdraví,
bezpečnost nebo fungování společnosti

role pro průmysl (inovace)
pro státy (legislativa)
pro vědu (PARC...)
pro komunikaci

průřezová spolupráce!

Representing PARC in EU high-level fora

High-level Round Table (HLRT) on EU Chemicals Strategy for Sustainability (CSS)

- since May 2021,
- 2 meetings per year: EU Commissioners for Environment / Internal Market attending
- Members: ambassadors for CSS from all stakeholder groups - industry, civil society and academia (RECETOX represents academia: Kateřina Šebková (member), Sherpa: Lukáš Pokorný)

Shaping recommendations to EU on relevant topics:

most recently 1 February 2023

on progress in implementation of the CSS and PARC mentioned on several occasions as a building block for CSS implementation

Other topics discussed so far:

- Research infrastructures and innovation
- Safe and Sustainable by design
- Transition pathways and how do they provide support in implementing the CSS

Kateřina
Šebková

Lukáš
Pokorný

MUNI | RECETOX

EU Platforma pro snižování znečištění

V Bruselu dne 8.12.2022
COM(2022) 674 final

**ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU
HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ**

První zpráva o monitorování a výhledu v oblasti nulového znečištění

„Cesta k čistějšímu vzduchu, vodě a půdě pro Evropu“

- **Zero Pollution Stakeholder platform**
 - poradní orgán EK k implementaci Akčního plánu pro nulové znečištění, složený ze zástupců akademické, neziskové a byznys sféry
 - **RECETOX** zareagoval na výzvu a byl vybrán za akademickou sféru - Lukáš Pokorný
 - **Úloha členů:** přispívají k implementaci Plánu, a připravují doporučení pro EK
 - **Doposud tři jednání: poslední jednání 14. 12.**

EU Platforma pro snižování znečištění: cíle

2.1 Nulové znečištění a zdraví

Cíle v oblasti nulového znečištění a zdraví do roku 2030²³

Podle právních předpisů EU, ambicí v rámci Zelené dohody a v součinnosti s dalšími iniciativami by EU měla do roku 2030 snížit o více než **55 % dopady znečištění ovzduší na zdraví** (počet předčasných úmrtí) a o **30 % podíl lidí, kteří jsou chronicky rušeni dopravním hlukem**.

2.2 Nulové znečištění a biologická rozmanitost

Cíle v oblasti nulového znečištění a biologické rozmanitosti pro rok 2030³²

Podle právních předpisů EU, ambicí v rámci Zelené dohody a v součinnosti s dalšími iniciativami by EU měla do roku 2030 snížit o **25 % počet ekosystémů EU, v nichž znečištění ovzduší ohrožuje biologickou rozmanitost**, a o **50 % ztráty živin, používání a riziko chemických pesticidů, včetně těch nejnebezpečnějších, a prodej antimikrobiálních látek pro hospodářská zvířata a akvakulturu**.

2.3 Nulové znečištění a oběhové hospodářství

Cíle v oblasti nulového znečištění a oběhového hospodářství pro rok 2030⁴³

Podle právních předpisů EU, ambicí v rámci Zelené dohody a v součinnosti s dalšími iniciativami by EU měla do roku 2030 snížit o **50 % množství plastových odpadků v moři, o 30 % množství mikroplastů uvolněných do životního prostředí, o 50 % objem zbytkového komunálního odpadu a významně celkovou produkci odpadu**.

EU Platforma pro snižování znečištění: výsledek

Tato zpráva představuje výchozí bod na „cestě k čistějšímu vzduchu, vodě a půdě pro Evropu“. Důkazy jsou přesvědčivé, stejně jako výzvy a příležitosti. Celkově lze říci, že úroveň znečištění se v několika ohledech snižuje, např. znečištění ovzduší nebo znečištění pesticidy. Jiné problémy se znečištěním přitom přetrvávají, např. trendy hlukového znečištění, znečištění živinami nebo produkce komunálního odpadu jsou v posledních letech poměrně stabilní. Dosažení cílů v oblasti nulového znečištění do roku 2030 u nich tedy není zaručeno. Proto je třeba urychlit **zelenou a digitální transformaci**, aby EU mohla těchto cílů do roku 2030 dosáhnout. Co se týče Komise, ta uskutečnila všech 33 opatření oznámených na období 2021–2024⁷⁵ nebo v nich udělala pokrok.

K tomu, aby se nulové znečištění stále více stávalo skutečností, je nyní nejvíce zapotřebí:

1. **dohoda spolunormotvůrců na klíčových legislativních návrzích;**
2. **urychlené provádění klíčových právních předpisů EU na místní, vnitrostátní a přeshraniční úrovni⁷⁶;**
3. **podpora globálních iniciativ a podpora třetích zemí v jejich úsilí.**

Věda/výzkum má podporovat rozhodování na všech úrovních.

Co potřebujeme zahrnout do obsahu, pokud nastavujeme priority EU pro vědu a výzkum do roku 2030?

Potřebujeme/Máme nějaké nové nástroje?

A jak je to v EU s chemickými látkami?

A co EU? - historie

- Směrnice 67/578/EHS o **klasifikaci, balení a označování chemických látek**. Od roku 1967 stanovila požadavek uvádět na trh **chemické látky a směsi se zjištěnými vlastnostmi (klasifikované)**. Tato směrnice byla postupně novelizována, doplňovány další požadavky.
- Směrnice 91/155/EHS, kterou se k provedení článku 10 směrnice 88/379/EHS **vymezují a stanoví podrobná opatření k systému specifických informací pro nebezpečné přípravky**. Požadavek na bezpečnostní list
- Směrnice 79/831/EHS uvádí požadavek **registrace (notifikace) nových chemických látek**, tj. povinnost dodat předepsané údaje o vlastnostech – pro látky uvedené na trh po 18. září 1981. Registrační číslo těchto látek se nazývá číslo ELINCS. Evropský seznam oznámených chemických látek (European List of Notified Chemical Substances, ELINCS)
- Postupně **předpisy na dovoz a vývoz látek, jejich přepravu, rostlinolékařské přípravky, detergenty, správná laboratorní praxe atd. Celkem 40 různých předpisů**.

ALE jedním z klíčových problémů bylo:

Nerovnovážený stav mezi „novými“ a „starými“ látkami

„Nové látky“ (4 000) – poměrně dobře otestované, jednotné hodnocení

„Staré látky“ (30 000) – rozšířené, bez jednotného hodnocení

Informace o rizicích nebyly dostatečné, proto nařízení Rady (EEC) 93/93 o **hodnocení a kontrole rizika existujících látek**. Týká se vysokotonážních látek, bylo vybráno 140 látek.

ale stále nestačilo.. až přišel SAICM koncept a to položilo základ nového přístupu k nakládání s chemickými látkami v EU a většina předpisů se změnila/nahradila

Čím se předpisy nahradily?

M U N I | R E C E T O X

Chemická politika EU

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek a o zřízení Evropské agentury pro chemické látky REACH (Registration, Evaluation, Authorization and restriction of CHemicals)

R – registration (registrace)

E – evaluation (hodnocení)

A – authorization (povolování) and restriction (omezování)

CH – chemicals (chemikálií)

Preambule:

1

Toto nařízení by mělo zajistit vysokou úroveň ochrany lidského zdraví a životního prostředí a volný pohyb látek samotných a obsažených v přípravcích a v předmětech a současně zvýšení konkurenceschopnosti a inovace. Toto nařízení by rovněž mělo podpořit rozvoj alternativních metod hodnocení rizik látek.

6

Toto nařízení by mělo přispět ke splnění strategického přístupu k mezinárodnímu nakládání s chemickými látkami (SAICM), přijatého dne 6. února 2006 v Dubaji.

Chemická politika EU

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek a o zřízení Evropské agentury pro chemické látky REACH
(Registration, Evaluation, Authorization and restriction of CHemicals)

4 hlavní oblasti

registrace

hodnocení

povolování

omezování výroby, použití a uvádění na trh chemických látek

+ ustanovuje [Evropskou agenturu pro chemické látky](#) (ECHA)

+ 17 příloh (jsou převážně metodické návody (“kuchařky”) na plnění nařízení (příloha II stanovuje podmínky pro obsah bezpečnostního listu (novelizace!), příloha XIV seznam látek SVHC, příloha XVII seznam látek, jejichž výroba a použití je omezeno (zakázáno))

Vztah REACH k ČR

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek a o zřízení Evropské agentury pro chemické látky REACH (Registration, Evaluation, Authorization and restriction of CHemicals)

- REACH je **nařízením**, platí tedy v ČR automaticky a je nadřazeno zákonu o chemických látkách, přípravcích a směsích (CHLP/S)
- systém kontroly chemikálií: používání chemických látek se známými vlastnostmi a to způsobem, který nepoškozuje životní prostředí a lidské zdraví.
- Registrace se týkala látek vyráběných v EU nebo do ní dovážených v množství větším než 1 t/rok, které musely být postupně zaregistrovány během 11 let (2008-2017)
- Po roce 2018 musí být registrovány všechny nové látky
- v ČR je příslušným národním orgánem (kompetentní autoritou) pro zajištění provádění nařízení v ČR je MŽP, spolupráce MPO, MZd, kontrolním orgánem ČIŽP

REGISTRACE

- Povinnost registrace se vztahuje na výrobce, dovozce nebo výhradního zástupce výrobce ze třetí země. **Bez registrace není možné látky vyrábět ani uvádět na trh** v členských státech EU.
- Registrace již užívaných látek, se od června 2008 do 2018 provádí u ECHA, se týká látek jak látek samotných, tak látek obsažených v přípravcích nebo uvolňovaných z předmětů v množství 1t/rok a vyšším.
- Kalendář registrace = sladování požadavků (už bylo dokončeno, nyní platí bez výjimky)
- **Nové registrace nezáleží na tonáži** – tj. musí být registrována každá chemická látka, která je uváděna na trh.
- **Při registraci látek o tonáži větší než 10 t** – zpráva o chemické bezpečnosti

Bezpečnostní list

- základní dokument shrnující informace o vlastnostech látky nebo chemické směsi
- výrobci nebo dovozci jsou povinni jej vyhotovit (v úředním jazyce příslušného státu EU)
- předepsaná struktura - pozor, změny - viz web ECHA
- <https://echa.europa.eu/regulations/reach/downstream-users/communication-in-the-supply-chain/safety-data-sheets>
- výrobce odpovídá za správnost
- má být k dispozici zaměstnancům, kteří s látkou pracují, orgánům státní správy i konečným uživatelům (např. v drogerii byste jej měli dostat k nahlédnutí na požádání)

HODNOCENÍ

- Hodnocení dokumentace – u registrovaných látek, provede Agentura kontrolu registrační dokumentace (dle čl. 41) a na základě výběru **pověří některý členský stát hodnocením dané látky** – 5 % registrovaných látek
- Hodnocení látky – podmínky pro hodnocení látek
- Hodnocení meziproduktů
- Společná ustanovení

POVOLOVÁNÍ

- Proces povolování se vztahuje na **látky SVHC** (látky vzbuzující mimořádné obavy). Cílem povolování je kontrolovat rizika plynoucí z SVHC látek a postupně tyto látky nahradit výhodnými alternativními látkami. Pokud výrobce, dovozce nebo následný uživatel nezíská speciální povolení, nebude moci SVHC látky uvádět na trh nebo je sám používat.
- Povolení bude výrobcům, dovozcům a následným uživatelům uděleno pouze za předpokladu, že doloží skutečnost, že rizika plynoucí z jejich použití jsou řízena a převáží je socioekonomické přínosy.
- Látky podléhající povolení jsou uvedeny v příloze č. XIV nařízení REACH.

Příloha XIV obsahuje celkem **59 položek** (stav březen 2023) - <https://echa.europa.eu/cs/authorisation-list>

seznam kandidátských látek (candidate substances) má v březnu 2023 **233 látek** a jen z nich lze vybírat pro zařazení do přílohy XIV - <https://echa.europa.eu/candidate-list-table>

OMEZOVÁNÍ

- V zájmu ochrany lidského zdraví a životního prostředí jsou pro látky představující určitá rizika stanoveny omezující podmínky jejich výroby, uvádění na trh nebo používání.
- Tyto látky jsou uvedeny v příloze XVII nařízení REACH.

Příloha XVII obsahuje celkem **71 položek** (stav leden 2023), dynamicky se mění <https://echa.europa.eu/cs/substances-restricted-under-reach>

Co dělá ECHA, Evropská agentura pro chemické látky?

HLAVA X AGENTURA

Evropská agentura pro chemické látky se zřizuje pro účely řízení a v určitých případech provádění technických, vědeckých a správních aspektů tohoto nařízení a pro zajištění jednotnosti v těchto aspektech na úrovni Společenství.

- ◆ Činnost zahájila 1. června 2007
- ◆ Sídlí v Helsinkách (původně 100 zaměstnanců, nyní +600, musí si na sebe vydělat - poplatky za registraci a další úkoly (viz Hlava IX v REACH)
- ◆ Více informací: <http://echa.europa.eu/cs/>
- ◆ Její působnost (mimo Nařízení REACH a CLP) rozšířena o
 - Nařízení (EU) č. 528/2012 o dodávání biocidních přípravků na trh a jejich používání*
 - Nařízení (EU) č. 649/2012 o vývozu a dovozu nebezpečných chemických látek (PIC)*
 - část související s Rámcovou směrnicí o odpadech (chemické látky v odpadech)*
 - směrnicí o pitné vodě*
 - směrnicí o “chemických činitelích” (Chemical Agents Directive) - limity pracovní expozice*
 - Nařízení o POPs č.1021/2019*

Užitečné odkazy

Evropská chemická agentura

<https://echa.europa.eu/>

<http://echa.europa.eu/cs/> (v češtině)

<http://echa.europa.eu/publications>

<https://echa.europa.eu/plans-and-reports>

<https://chemicalsinourlife.echa.europa.eu/cs/> (částečně v češtině)

REACH helpdesk

<http://www1.cenia.cz/www/reach/helpdesk-reach>

CLP helpdesk

<http://www1.cenia.cz/www/clp-menu>

MŽP - https://www.mzp.cz/cz/pravni_predpisy_chemicke_latky_2012

MPO - <https://www.mpo.cz/cz/prumysl/chemicke-latky-a-smesi/>

A jak to mají jinde ve světě? - Velmi různě

- Šampioni = Jižní Korea a USA - rozdílné přístupy
- Jižní Korea - K-REACH (anglické znění r.2013 - http://elaw.klri.re.kr/kor_service/lawView.do?hseq=31605&lang=ENG, aktualizace v 2018 - nová pravidla: https://www.chemsafetypro.com/Topics/Korea/Korea_REACH.html)
- USA - TSCA - Toxic Substances Control Act (od r 1976, ale významná novelizace v 2016, nyní se více blíží REACH přístupu, ale hlavní roli stále má US EPA)
- některé země nemají žádnou rámcovou legislativu a musejí se spoléhat na mezinárodní nástroje - úmluvy, SAICM atd.

USA - TSCA

- Toxic Substances Control Act (1976, nahrazen novým 2016)
- federální legislativa, upravuje výrobu, dovoz, použití a odstraňování chemických látek,
- dává US EPA nástroje k požadování hlášení, testování, vedení databází (seznamů látek) a omezení používání chemických látek/směsí.
- TSCA se nevztahuje na potraviny, léčiva, kosmetiku a pesticidy (mají vlastní legislativu).
- TSCA Inventory - existující látky a “nové látky”, aktualizace každých 6 měsíců, jako .csv soubor. K únoru 2023 = 86,685 chemicals of which 42,170 are active (ve smyslu “aktivně používáno”), k dispozici zde: <https://www.epa.gov/tsca-inventory/how-access-tsca-inventory> (*FYI: únor 2020 86,405 chemicals of which 41,484 are active*)
- významné novinky při novelizaci - zatím co dříve byl přístup “risk-balancing, včetně ekonomických faktorů, nyní se sblíží s přístupem v REACH, ale testů bude určitě méně.

Kde hledat informace, “co nám utíká” do prostředí?

Integrovaný registr znečištění (IRZ)

- národní databáze obsahující informace o únicích a přenosech vybraných znečišťujících látek, které jsou každoročně ohlašovány za jednotlivé provozovny (do 31.3. za předchozí kalendářní rok) znečišťování vody, ovzduší, půdy či na přenos chemických látek v odpadech a odpadních vodách
- Ohlášené informace jsou odstupně státní správě, veřejnosti, vědeckým pracovištím i nevládním organizacím a médiím - nový, rozšířený portál od září 2022, (data za předchozí kalendářní rok se zveřejní v září následujícího roku)
- v ČR je IRZ už od roku 2004, postupně novelizován podle EU legislativy. Zákon č. 25/2008 Sb. o IRZ a ISPOP Při určování rozsahu a struktury IRZ je stěžejní E-PRTR, neboť nařízení o E-PRTR přímo stanovuje minimální rozsah národních registrů.
- Příloha II k nařízení o E-PRTR obsahuje 91 látek, které se musí objevit v registrech všech členských států. Je ovšem plně v souladu s nařízením o E-PRTR, pokud země vedou širší registry (např. větší počet látek, nižší ohlašovací prahy, větší rozsah povinných subjektů, další sledované údaje apod.). I IRZ se v některých oblastech vyznačuje širším záběrem.

www.irz.cz

DOTAZY?